

© 2015 by Editura POLIROM

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezentă o încârcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Designul copertei: Radu Răileanu în colaborare cu High Contrast

Pe copertă: desen de Gheorghe Crăciun

Foto autor și documente: Arhiva Crăciun

www.cartearomaneasca.ro

Editura CARTEA ROMÂNEASCĂ

București, Calea Victoriei nr. 133, sect. 1

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

CRĂCIUN, GHEORGHE

Scriitorul și Puterea sau despre puterea scriitorului / Gheorghe Crăciun; ediție îngrijită de Carmen Mușat și Oana Crăciun; pref. de Caius Dobrescu. – București: Cartea Românească, 2015

ISBN print: 978-973-23-3132-3

ISBN ePub: 978-973-46-5842-8

ISBN PDF: 978-973-46-5843-5

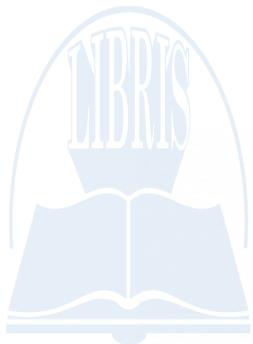
I. Mușat, Carmen (ed.)

II. Crăciun, Oana (ed.)

III. Dobrescu, Caius (pref.)

821.135.1-4

Printed in ROMANIA

Gheorghe CRĂCIUN

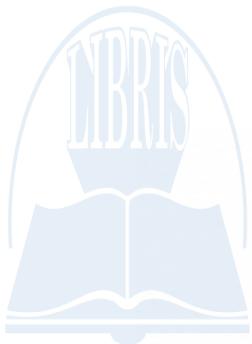
*Scriitorul și Puterea
sau despre puterea scriitorului*

Ediție îngrijită de Carmen Mușat și Oana Crăciun

Prefață de Caius Dobrescu

CARTEA ROMÂNEASCĂ
2015

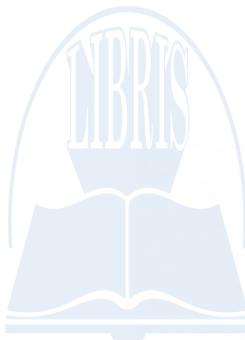

Istoria difuză

România de astăzi e confruntată nu doar cu problema regăsirii propriei sale istorii, ci și cu aceea a reinterpretării ei. Există adevăruri ale istoriei românești pierdute în perioada comunistă prin omisiune, distorsionarea faptelor și ideologizarea lor în sens „materialist-dialectic”. Dar există în istoria noastră și adevăruri ocultate încă, cele ale perioadelor de autoritarism și dictatură (Carol II, Antonescu, Gheorghiu-Dej, Ceaușescu), care nu și-au scos toate documentele și urmele scrise la lumină. Și dacă corpul de documente trebuitoare va exista într-un tîrziu la îndemîna tuturor celor dispuși să le studieze, vor rămîne să ne dea dureri de cap cîteva întrebări simple, a căror rațiune poate să scape astăzi chiar și omenilor de meserie: cum citim istoria, cu ce scop și la ce adevăr vrem să ajungem?

Ideea că istoricul ar trebui să urmărească în demersurile lui un anume adevăr al istoriei poate părea șocantă, mai ales după experiența abia consumată a comunismului autohton care – știm bine – a făcut totul pentru a transforma istoria națională în terenul de articulare a propriile sale cauze, motivații și scopuri. Și totuși, oricît de mult ne-ar deranja ideea unei predeterminări a gestului de interpretare istoriografică, realitatea nu poate fi alta. Deși nuanțele se impun de la sine.

Epicitatea istoriei e implacabilă, dar asta nu înseamnă că epicul ca modalitate specifică de discurs e de un singur tip. Dacă nu există o logică liniară a desfășurării faptelor istorice, atunci de ce ar exista o percepție liniară a transformării lor în „poveste”? Există teleologie în istorie, există legi necunoscute care combină

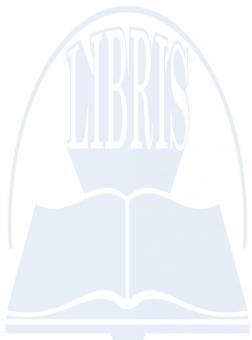
Gheorghe Crăciun

în raporturi sui generis faptele particulare și necesitatea? Este istoria entropică, este ea vectorială, rezultă ea din întâlnirea consecvenței acționale a subiecțiilor sociali cu indeterminarea și haosul? A răspunde la aceste întrebări înseamnă a accepta deja un mod de a povesti istoria, o tehnică a construcției discursului și un stil. Romancierii s-au confruntat și ei, de-a lungul timpului, cu aceste imponderabile ale viziunii și astăzi puțini mai sunt aceia gata să susțină că realismul în literatură e mai mult decât o viziune între altele, cu adevărurile ei bune și rele.

Ei bine, mi se pare că astăzi, la noi, pericolul unui prea apăsat realism istoriografic este la fel de mare ca și înainte, chiar dacă reprezentările urmărite sunt cu totul altele. Căutarea adevărului unic și pur al istoriei românești e o Miză ce poate conduce la noi absolutizări. Scrisă în alb sau negru, istoria nu devine mai rea sau mai bună, ea rămîne ceea ce este: o colecție de fapte, evenimente, experiențe și personalități supuse la un moment dat interpretării. Istoria e triumfală dacă aşa o vrea istoricul, ea e absurdă din aceleși motive. Ea se poate dovedi favorabilă sau ostilă unui popor, dar numai pentru că poporul acela există și el se caracterizează printr-un mod specific de a raportare la lume. Nu cred că vom reuși să scriem o istorie românească convingătoare, cădă vreme nu vom avea la dispoziție o istorie a mentalității românești. Și poate că de fapt cele două istorii sunt una singură.

Cel puțin asta m-a făcut să cred *Paradoxul român*^{*}, un studiu al lui Sorin Alexandrescu asupra politiciei românești interbelice. Cum știe toată lumea, Sorin Alexandrescu, universitarul român de la Amsterdam, nu este un istoric de meserie, ci un specialist în stilistică, semiotică și literatură comparată. Pentru un profesor care predă în străinătate și cursuri de cultură și civilizație românească, familiarizarea lui Sorin Alexandrescu cu datele istoriei noastre interbelice e normală. Mai puțin obișnuit e modul în

* Sorin Alexandrescu, *Paradoxul român*, Editura Univers, București, 1998. (N.red.)

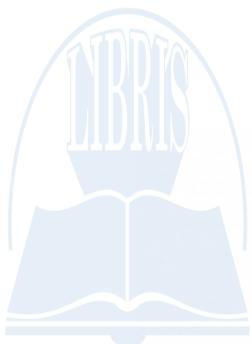
Scriitorul și Puterea sau despre puterea scriitorului

care el înțelege să recitească și să interpreteze aceste date: fără nici un *parti pris* ideologic și totuși obsedat de adevăr.

Culmea e că încercând să scrie o istorie a partidelor politice și a personalităților epocii, Sorin Alexandrescu nu urmărește Adevărul cu a mare, ci adevărul uman al faptelor analizate. Apoi, autorul nu caută în istorie „sinteza epică”, deși nu-i lipsește știință inefabilă a analizei fenomenologice. În demersul său el pare mai degrabă un romancier – postmodern, e adevărat – decât un istoriograf, și cu toate acestea cercetarea sa e mai consistentă în observații obiective decât multe din lucrările în domeniu obsedate de obiectivitate. *Paradoxul român* e un „roman” cronologic, fără a fi totuși un roman liniar. „Personajele” cărții sunt apariții surprinse în actele lor comportamentale și decizionale în aceeași măsură în care ele sunt și niște „naturi problematice”. Istoria exterioară e privită din interior, relatarea e neutră dar naratorul-analist e prezent și el în text, oamenii sunt oameni plus mentalitățile căror ei le aparțin de drept sau prin opțiune. Faptele aduse în scenă sunt dublate de reflexie și generalizare, nuanțele nu strică echilibrul ideilor, iar paradoxul (cartea lui Sorin Alexandrescu fiind plină de paradoxurile obiective ale românității) își are propria sa logică, accesibilă și motivată.

Iată o carte care depășește multe prejudecăți, inhibiții și stereotipii ale istoriografiei românești. Ea ne arată cum istoria triumfală poate deveni o istorie a cotidianului și cum, în domeniul faptelor istorice supradeterminate politic, la o privire atentă totul e nebulos, difuz, plural și relativ. Cred că abia o astfel de modalitate de a spune adevărul unei perioade poate deveni și o sursă de învățăminte. Lecția lui Sorin Alexandrescu e o lecție de bun simț: a reinterpreta istoria cu mijloacele vremii noastre înseamnă și a face încercarea de a ne redescoperi pe noi, cei de azi, în ciuda derutei și confuziei „obiective” în care ne zbatem.

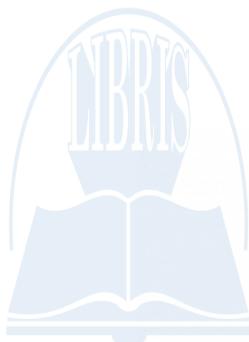
(RS)

Dulceața din șoșoni Simulacrul final?

Este sfîrșitul nostru de mileniu și sfîrșitul unui ciclu de civilizație? Există profeții în legătură cu secolul 21 care dău de înțeles că societatea umană se află în fața imperativului de a-și regăndi condiția și a-și regenera ființa morală. Avertismentul lui André Malraux e prea bine cunoscut: „Secolul 21 va fi religios sau nu va mai fi”. Prăbușirea mondială a comunismului pune, pe de altă parte, problema unei repolarizări a lumii pe alte baze decât cele ideologice. De ce natură vor fi acestea: religioasă, etnică, economică, rasială? Sau vom avea parte de o lume din care tensiunile și interesele contradictorii vor dispărea? Analiștii politici și teoreticienii istoriei continuă să susțină că fără conflict și confruntare nu există mers înainte.

Un lucru este sigur: astăzi religia progresului cu orice chip nu mai poate reprezenta un factor motivational al vieții colective. Lumea a intrat în post-istorie, în post-modernitate, în post-industrialism. Civilizația modernă pare să-și fi epuizat premisele. Marshal McLuhan susținea încă de prin anii '60 că progresul tehnologic al omenirii de pînă în pragul erei electronice a reprezentat, prin hegemonia vizualului și a logicii liniare a gîndirii și acțiunii, o îndepărtare a omului de propria sa natură, dar că noile mijloace de comunicare în masă conduc la o recăștigare a naturii umane în formula „satului tribal”. Iată cum mitul eternei reîntoarceri se regăsește în plină istorie și cum, prin simultaneizarea formelor de comunicare și prin alunecarea preocupărilor

Scriitorul și Puterea sau despre puterea scriitorului

spiritului spre „lumile virtuale” produse de imperiul informatic, istoria e suspendată.

Lumea noastră și-a pierdut vechile vectorialități. Ea nu mai este o lume intemeiată pe principiul infailibil al adevărului rațional, pe ideea de centru și de structură, ea nu mai agreează ideea de întreg, de operă, de obiect definit. Ne aflăm, după cum știm deja, într-o lume a indoielii, a contestației ierarhiilor de orice tip și a preeminențelor majoritatii asupra minoritatii, într-o lume rizomatică, deposedată de propriile ei rădăcini și profunzimi, lipsită de plăcerea construcției și de bucuria căutării, în care nimic nu mai poate fi inventat. Totul e resemantizare. Totul e joc, simulare, pastișă, parodie, schizoidism cultural. Construcției i-a luat locul deconstrucția. Tot ceea ce a părut pînă acum tare și invulnerabil a devenit fragil și necreditabil, și-a muiat osatura, s-a pulverizat holografic în forme particulare, și-a pierdut conotațiile autarhice, dreptul la dominație și transcendență. Dat fiind accesul mai mult decît democratic la toate binefacerile progresului modern și la toate formele lui de exercitare a puterii, în principiu lumea ar putea fi condusă de oricine. Teoretic s-ar putea chiar imagina, în noua infâțișare a economiei globalizate, o rotație a țărilor și a guvernelor la masa deciziilor politico-economice mondiale. Știm bine că aşa ceva nu este cu puțință. Ca întotdeauna, și astăzi teoria e infirmată de practică.

Oricît de mult s-ar spune altceva, știm bine că nu ne aflăm încă într-un sistem globalizat echivalent. Multiculturalitatea se asociază de multe ori cu decalajul stadiilor de dezvoltare. Țările lumii se află în prezent pe trepte diferite de evoluție socio-economică. E limpede că nu e cu puțință să sari din Evul Mediu în postmodernitate doar cu ajutorul calculatorului și al noilor mijloace de comunicare în masă, oricît ar fi acestea de sofisticate. Sărăcia nu poate fi învinsă de televiziunea prin cablu; subdezvoltarea, xenofobia, fundamentalismul religios și anacronismul cultural nu pot fi eradicate prin simpla implementare, într-un

Gheorghe Crăciun

mediu „exotic” sau altul, a telefoniei mobile. Cardul bancar nu ține de foame, supraproducția de petrol sau de cafea nu rezolvă crizele interne ale țărilor producătoare de petrol și cafea. Și așa mai departe.

Și totuși, cum va arăta lumea noastră de mîne, care în principiu ar trebui să fie o lume integrată, „tribalizată” în sensul lui McLuhan? E greu să răspundem la această întrebare pentru că datele ei din momentul de față sint cît se poate de descurajatoare. Omenirea traversează o gravă criză de viziune despre propriul ei viitor. Citez în continuare cîteva constatări recente ale lui Ricardo Diez-Hochleitner, președintele Clubului de la Roma:

„În primul rînd ne aflăm în mijlocul unui proces de impunere din ce în ce mai accentuată a globalizării. Este foarte greu să se stabilească în mod corect relația absolut esențială între nivelul global și cel local, între viziunea globală și cele regionale sau naționale. A doua cauză este, fără nici un fel de dubiu, faptul că ne aflăm la fine de mileniu, și această trecere are un efect aproape magic asupra fiecărei societăți. În al treilea rînd, este extrem de dificil să ai la îndemînă oamenii care sint în stare să producă o viziune coerentă pe spații de timp mari și folosind date din domenii diverse. Lucrurile se complică și mai tare pentru că ne confruntăm cu multe interese contradictorii, multe dintre ele avînd rădăcini într-un trecut destul de îndepărtat., altele legate de moșteniri ideologice sau tradiții etc. Dar în spatele a toate acestea, ca o cauză de profunzime, este, fără îndoială, absența de lideri politici cu care se confruntă societățile finelui nostru de secol și de mileniu. Este o criză de oameni politici care se combină cu o acută criză de valori”.

Ultima observație a președintelui Clubului de la Roma e cît se poate de edificatoare. Ea ne lasă să înțelegem că, în configurația sa intimă, post-istoria nu are soluții. Criza de valori în discuție e criza unei societăți umane intrate în faza decadenței. Or, după cum se poate verifica istoric, orice decadență e pleziristă

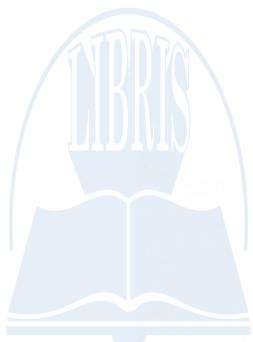

Cuprins

<i>Notă asupra ediției</i>	5
<i>Tabel biobibliografic</i>	13
<i>Prefață. Să dăm puterea celui ce nu și-o dorește</i> (Caius Dobrescu)	29
 Scriitorul și Puterea sau despre puterea scriitorului	43

I SCRIITORUL ȘI PUTEREA

În opoziție liberă	51
Puterea între vid și plin	58
Cintare lemnului	67
Povești de adormit copiii	70
Literatura străzii	76
Minciună comunistă și adevăr românesc	80
Feed-back post-totalitar	87
Starea pe loc	94
Patriotismul la români	101
Pesimism și nerăbdare	106
Individ și cetățean	109
Paternalism sau maternalism?	113
<i>Dulceața din pojoni.</i> Modelul Ionel Popescu	116
Centrul, provincia și abulia generală	120
<i>Dulceața din pojoni.</i> Milionul lui Maiorescu	125
<i>Dulceața din pojoni.</i> Gîndirea slabă într-o lume moale	129

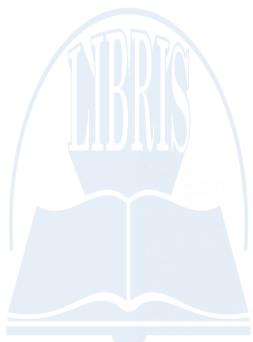

Democrația populară și directocrația populistă	133
<i>Dulceața din pojoni. Transformări și inerții</i>	139
<i>Dulceața din pojoni. Puterea din virful limbii</i>	143
Un <i>Draculaland</i> mioritic?	147
Cafeaua de la ora 6	152
<i>Dulceața din pojoni. Marea exasperare</i>	155
Adevărul lui Balcerowicz	160
Așezarea în structură	164
Cortina cu două fețe	169
Istoria difuză	173
<i>Dulceața din pojoni. Simulacru final?</i>	176
<i>Dulceața din pojoni. În pas cu moda monitorizării</i>	180
„Fragilitatea spiritului civic – paralizia spiritului critic”	186
Cuponul de Hamangia	196

II

PUTEREA SCRITORULUI

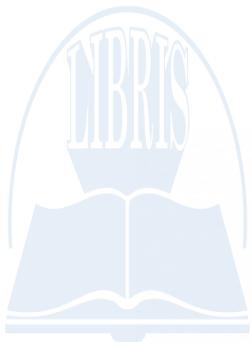
Camera cu ceață	203
Politica în travesti	208
Publicistică și literatură	212
Efectul de bumerang	217
Expectativa mofturoasă	220
Critica primului cerc	223
<i>Homo europaeus</i>	232
Modelul Marino	239
(In)actualitatea prozei	246
Literatura noastră și ideea de direcție	259
Autenticitatea ca metodă de lucru	264
Generațiile între etic și estetic	271
Știința inefabilă	279
Diagonalele unei reeditări	282
Pelicanul sau babița?	288

Criza criticii	.292
Canonul românesc?.....	.296
Spargerea formei	.301
Dileme publicistice	.308
Anticultura	.312
Realismul ca pericol.....	.317
Sentimentul auxinic al ființei.....	.321
Normalitatea și imaginabilul	.329
De la Schrödinger la Borges.....	.335
Premise pentru un „mind game”	.342
Deocamdată, nu	.349
<i>Dulceața din sojoni.</i> Propuneri de noi taxe	.357
O generație incomodă.....	.360
Generația '80 – fișă de identitate.....	.382
O nouă carte de vizită	.392
Modelul optzecist și implicațiile lui conjuncturale	.395

III CONCEPTE ȘI ELITE

Concepțe și elite	.403
A fi „altfel”	.406
Puterea de hîrtie	.409
Intelectualul român și coșul zilnic	.414
Confesiunile unui resemnat.....	.421
Bilci și perdele de fum	.428
În căutarea altui final.....	.433
Retorica umorală sau nervii și estetica	.439
Mi(hăieș) bemol diez	.442
Varșovia, Andrzej Stasiuk și „plictiseala” comunistă	.447
Un ziar, un hotel și piața poloneză de carte	.458
Pe cind o Uniune curată și descentralizată?	.462
Coaja fierbinte și miezul rece	.466

Un caz probabil exemplar	470
Dosare și oglinzi retrovizoare (I)	472
Dosare și oglinzi retrovizoare (II).....	477
Dosare și oglinzi retrovizoare (III).....	482
Să aruncăm ideologia la coș?	489
În rînd cu lumea?	493

ADDENDA

Dosar de presă.....	499
Manuscrisse olografe și dactilografiate.....	505